

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№11

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 583 sahifa.
2025-yil, noyabr*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

YASHIL TRANSPORT SIYOSATINING BARQAROR RIVOJLANISH VA TARMOQLARARO INTEGRATSIYADAGI O'RNI	21
Rahmonov Rasul Ne'matovich	
BANK AKTIVLARI VA PASSIVLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	34
Safarov Sanjar Ravshan o'g'li	
O'ZBEKISTONNING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH STRATEGIYALARI	38
Madraximova Irodaxon Sherzodbek qizi	
HUDUDIIY XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYA MODELII	43
Maxmudova Nozimaxon Baxriddinxonovna	
DAVLATNING BUDJET SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	50
A.A. Ismailov	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGINING MEXANIZMINI SAMARALI TASHKILLASHTIRISHDA MOLIYAVIIY MANBALARNI SHAKLLANTIRISHNI YO'NALISHLARI	56
Mansurov Mansur Alisherovich	
ANTIKRIZISLI BOSHQARUV TIZIMLARIDA RANGLI SIGNAL MEXANIZMLARINING FUNKSIYALARI	61
Aliqulov Aziz Haydarjonovich	
XODIMLARNI MOTIVATSIYALASHNING XALQARO MODELLARINI O'ZBEKISTON KORXONALARIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI	66
Yormamatov Qodirjon Juraqulovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT OMILLARI VA ULARNING QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARINING SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	71
Yaxshiyev Shahzod Sherali o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARI VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI BO'YICHA XORIJIY TAJIRIBALARI	78
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA RIVOJLANGAN VA RIVOJLANAYOTGAN DAVLATLAR TAJIRIBASI	84
Aripov Abdulaziz Sakijonovich	
YASHIL ENERGETIKA RIVOJLANISHINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI EKONOMETRIK BAHOLASH	89
Bobokulova Muhabbat Muhammadiyeva	
ELEKTRON TO'LOVLAR VA POS TIZIMLARI — KICHIK BIZNESDA SAMARASI VA XAVFLARI	93
To'liqinov Dilshodxo'ja Olim o'g'li	
MINTAQADA RAQAMLI IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI	98
Yusubov In'omjon Ikram o'g'li	
SOLIQ SIYOSATINI RAQAMLI BOSHQARISH ORQALI BUDJET DAROMADLARINI BARQARORLASHTIRISH STRATEGIYASI	103
Xodjimatomov Xamidullo Mamirjonovich	
OZIYQ-OVQAT TOVARLARI B2B BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIIY MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	108
Hayitboyeva Ullijon Bobonazar qizi	
FARMASEVTIKA SANOATIDA INVESTITSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH	113
Yaqubov Timurbek G'anibekovich	
SHAXSNI OVOZI ASOSIDA IDENTIFIKATSIYALASH VA AUTENTIFIKATSIYALASH ALGORITMLARI	123
Ozoda Sabirova Shermamaxamatovna	

YASHIL IQTISODIYOT — BARQAROR RIVOJLANISH GENERATORI	129
Berdibekova Dilfuza Xoldorbekovna	
CHET EL MEHMONXONA TARMOQLARINING BRENDING STRATEGIYALARINI O'RGANISH	133
Ergashev Oybek Mamarasul o'g'li	
MILLIY IQTISODIYOTDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINING MOLIVAVIY SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARINI TAKOMILLASHTIRISH	144
Arzikulov Otabek Ali o'g'li	
TRANSPORT TIZIMI SOHASI KORXONALARINING INNOVATSION SALOHİYATINI BAHOLASH YO'NALISHLARI	152
Ismailov Akmal Maxsudovich, Abilqosimova Shaxlo Sodiқ qizi	
MEHMONXONALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA XODIMLARNING O'RNI VA AHAMIYATI	158
Abdusamidov Sarvar Adxamovich, Normurodiv Tal'at Normurodiv o'g'li	
KORXONALARDA HR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	163
Aminova Shaxnoza Aziz qizi	
JAHON IQTISODIYOTIDA OZIқ-OVQAT XAFSIZLIK RO'LI	168
Abdusamatov Barkamol Rustamjon o'g'li	
ТУРИСТИЧЕСКИЕ РЕСУРСЫ КАРАКАЛПАКСТАНА И СУЩЕСТВУЮЩАЯ ИНФРАСТРУКТУРА	174
Хошимова Камилла Навфал қизи	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMLARI: REKREATIONS TURIZM SOHASIDA QO'LLASH TAJRIBASI VA ISTIQBOLLARI	184
Najmitdinov G'ayratbek Sharifovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA VIRTUAL TA'LIM PLATFORMALARI: TEXNIK VA PEDAGOGIK TALABLAR, TIZIMLI TAHLIL VA IQTISODIY JIHATLAR	189
Turayeva Adiba Ikramovna	
ICHKI AUDIT TIZIMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	193
Nuridinova Barchinoy Xusniddin qizi	
MINTAQA IQTISODIYOTIDA SUV RESURLARIDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	199
Xaitbaev Jasurbek Otaxanovich	
MINTAQANING EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMI	204
Raimboyeva Mashhura Davronbek qizi	
SURXONDARYO VILOYATIDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XODIMLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	210
Jobborov Anvar Egamberdiyevich	
ISLOMIY MOLIVALASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELEKTNING DOLZARBLIGI	217
Nazarov Nodirjon Namoz o'g'li	
JISMONIY SHAXSLARNING MOL-MULKINI SOLIQQA TORTISH MASALALARI	222
Mamadjanov Shuxrat Jalolidinovich	
ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS MANAGEMENT IN UZBEKISTAN	225
Abdukhalikova Komila Abdukhalikovna	
BANKLARDA BARQARORLIKNI TA'MINLASH UCHUN RAQAMLI YECHIMLARNI TAKOMILLASHTIRISH	229
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi	
PAXTA-TO'QIMACHILIK SANOATINI MODERNIZATSIYA QILISH YO'NALISHLARI: TAHLIL VA TAKLIFLAR	233
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li	
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF STATE FINANCIAL REGULATION MECHANISMS IN ENSURING THE CAPITALIZATION OF INSURANCE ORGANIZATIONS	238
Abdullaev Erkinjon Azamovich	
YASHIL IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISHDA YASHIL MOLIVALASHTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI	245
Xalikov S. X.	

QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI BOZORIDA KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	245
Xudayberganov Jasur Baxodirovich	
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF STATE FINANCIAL REGULATION MECHANISMS IN ENSURING THE CAPITALIZATION OF INSURANCE ORGANIZATIONS	251
Abdullaev Erkinjon Azamovich	
NATIJAVIYLIKKA YO'NALTIRILGAN BYUDJETLASHTIRISH JARAYONINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	257
Allakuliyev Akmal Baltayevich	
SURXONDARYO VILOYATIDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XODIMLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	261
Jobborov Anvar Egamberdiyevich	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA BOSHQARUV TIZIMINI RESURSLARNI OPTIMALLASHTIRISH ORQALI TAKOMILLASHTIRISH.....	268
Avulchayeva Feruza Jurakuziyevna	
BANKLARDA BARQARORLIKNI TA'MINLASH UCHUN RAQAMLI YECHIMLARNI TAKOMILLASHTIRISH.....	272
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi	
ZAMONAVIY ISH JOYLARINI SHAKLLANTIRISHDA AYOLLARNING ROLI	276
Tulyaganova Aziza	
ISLOMIY MOLIYALASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELLEKTNING DOLZARBLIGI.....	281
Nazarov Nodirjon Namoz o'g'li	
TURIZM MARKETINGINING NAZARIY ASOSLARI, ZAMONAVIY YO'NALISHLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	286
Xamidov Otabek Bakidjanovich	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINING IQTISODIY KO'RSATKICHLAR TIZIMINI STATISTIK BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARI	290
Arzikulov Otabek Ali o'g'li	
ЭКОЛОГАМ ПОЧЕТ И УВАЖЕНИЕ	298
Максудова Шахиста	
DEBITOR VA KREDITOR QARZDORLIKNING MOHIYATI VA ULARNING O'ZGARISH TENDENTSIYALARI	304
Jo'raev Farruxbek Muxiddin o'g'li	
O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MOLIYALASHTIRISH XIZMATLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	307
Inomjonov Islomjon Iloxomjon o'g'li	
ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS MANAGEMENT IN UZBEKISTAN	311
Abdukhalkova Komila Abdukhalkovna	
МОБИЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ.....	315
Хурамова Фарангиз Учкун кизи	
ЦИФРОВИЗАЦИЯ НАЛОГОВ И АКЦИЗНАЯ РЕФОРМА УЗБЕКИСТАНА В ВТО	319
Дамир Рустамович Абдулов	
BANK TIZIMIDAGI ISLOHOTLAR SHAROITIDA LIKVIDLILIK RISKINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	324
Alimov Baxtiyor Murodovich	
BANK AUDITINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	335
Narziyev Xayotjon Azamatovich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA SOHASIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH MASALALARI.....	343
Abdimuminova Saodat Taxirjonovna	
TO'QIMACHILIK SANOAT MAXSULOTLARI EKSPORT FAOLIYATI TAHLILI VA BRENDDA LIDERLIK TUSHINCHALARI	352
Abdulazizova Xushnoza Nayabovna	

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ МОДЕЛИ УПРАВЛЕНИЯ ОТХОДАМИ НА ОСНОВЕ ОПЫТА РАЗВИТЫХ СТРАН И ВОЗМОЖНОСТИ ИХ АДАПТАЦИИ В УСЛОВИЯХ УЗБЕКИСТАНА.....	357
Д. Мейлиева	
O'ZBEKISTON AUDITORLIK TIZIMIDA KASBDOSHLAR TOMONIDAN BAHOLASH (PEER REVIEW) TIZIMINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	361
Parpiyev Jaxongir Ilhomjonovich	
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И БОЛЬШИЕ ДАННЫЕ (BIG DATA) В УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЯХ.....	366
Шарипов Бахтиёр Михлибаевич	
O'ZBEKISTONDA SUVGA BO'LGAN TALABNI VAQTLI QATORLAR ORQALI TAHLIL QILISH	375
Sarvar Mamasoliyev	
BOSHQARUV VA NAZORAT MAQSADLARIDA XARAJATLAR HISOBINI TASHKIL ETISH	383
Isomuxamedov Akbarjon Boxodir o'g'li	
MINTAQALAR BARQAROR RIVOJLANISHINI TA'MINLASHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	389
Salomat NOROVA	
O'ZBEKISTON TURIZM BREND BOZORINING HOZIRGI HOLATI VA TENDENSIYALARI.....	394
Zufarov Akmal Gulamiddinovich	
INNOVATSION IQTISODIYOTDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH METODOLOGIYASI.....	404
Qodirov Baxodirjon Tursunovich	
O'ZBEKISTON SOLIQ TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISHDA YAGONA INTERAKTIV DAVLAT XIZMATLARI PORTALINING O'RNI VA AHAMIYATI	408
Dehqonov G'ayratjon Raximovich	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION HAMDA TIJORATLASHTIRISH MASALALARI	414
Inoyatov Mardonbek Mo'min o'g'li	
OLIY IQTISODIY TA'LIM ORQALI EKO-INNOVATSIYALAR VA "YASHIL" INVESTITSIYALARNI RAG'BATLANTIRISH MEKANIZMLARI: SIYOSIY VA INSTITUTSIONAL DOIRALAR	418
Xasanova Zarina Maxamadaliyeva	
XODIMLAR MALAKASINI OSHIRISH — ZAMON TALABI.....	427
Narzullaev Oybek Narzullaevich	
BUXGALTERIYA HISOBINI YURITISHDA JURNAL-ORDER SHAKLINING AHAMIYATI.....	433
Axmedjanov Abdufoto	
KENDALL VA SPEARMAN TARTIBIY KORRELYATSIYA KOEFFITSIYENTLARI ASOSIDA YASHIL IQTISODIYOT INDIKATORLARINING STATISTIK O'ZARO TA'SIRINI MODELLASHTIRISH	437
Muradov Rustamjon Sobitxonovich	
ИНТЕНСИВНЫЕ И ЭКСТЕНСИВНЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ В РЕГУЛИРОВАНИИ СПРОСА.....	442
Аминджанова Румейса Батыровна, Камилова Наргиза Абдукахоровна	
ИНКЛЮЗИВНЫЙ ПОДХОД В ТУРИЗМЕ: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И УЗБЕКСКАЯ ПРАКТИКА	445
Азимова Шахло Таировна	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIVAVIY HISOBOTNING XAQARO STANDARTLARIGA O'TISHNING HOLATI VA TAHLILI	450
Bayjanov Sarsengaliy Xalmuratovich	
UZUM EKSPORT QILUVCHI KOMPANIYALARDA YASHIL O'TISH JARAYONINI QO'LLAB-QUVVATLASH UCHUN EKO-MARKETING VA AYLANMA IQTISODIYOT TAMOIYILLARINI INTEGRATSIYALASH.....	454
Usmonova Diyora Mahmud qizi	
UMUMTA'LIM MAKTEBLARIDA XARAJATLAR SMETASI VA SHTATLAR JADVALINING TAHLILI: OPTIMALLASHTIRISH VA SAMARADORLIKNING YANGICHA USULLARI (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA)	461
Umarov Avzaljon Yodgorali o'g'li	
INVESTITSIYALARNING KIRIB KELISHIGA TO'SQINLIK QILUVCHI MUAMMOLARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI.....	467
Alimova Dilafro'z Tohir qizi	

FARMATSEVTIKA KORXONALARIDA MOLIVAVIY HISOBOT SHAKLLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA INVESTORLAR UCHUN AXBOROT OCHIQLIGINI TA'MINLASH	470
Turdikulova Gulshad Nurmamatovna	
ISHLAB CHIQRISH KORXONALARIDA MOLIVAVIY HISOBOTLARNING SHAFFOFLIGINI OSHIRISHDA MOLIVAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARINING AHAMIYATI.....	477
Uztemirov Alisher Aktam o'g'li	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT TARMOQLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHGA YO'NALTIRILGAN BANDLIK TUZILMASINI OPTIMALLASHTIRISH	482
Tursunov Bekmuxammad Omonovich	
XORIY TAJRIBALARIDA SOLIQ BAZASINI ANIQLASH TARTIBI METODOLOGIYASINING MAVJUD METODLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI.....	489
Xalikchayeva Sadokat Ilxomjonovna	
IQTISODIY XAVFSIZLIKNING KONSEPTUAL ASOSLARI VA UNING MAMLAKAT IQTISODIYOTIDAGI O'RNI.....	496
Ramatillaev M.R.	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI SUG'URTALASH VA DIVERSIFIKATSIYA QILISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	502
Eshboyev Shahobiddin Anorqul o'g'li	
TIJORAT BANKLARI O'RTASIDAGI RAQOBATNI BAHOLASH VA KUCHAYTIRISHNING ZAMONAVIY METODOLOGIYASI: O'ZBEKISTON TAJRIBASI.....	506
Qulmetov Mansurbek Ro'zmatovich	
XALQARO REYTING TASHKILOTLARINING OLIY TA'LIM MUASSASALARIGA TA'SIRI VA MAVJUD PLATFORMALAR.....	515
O'rozboyev Xayrulla Murodboy o'g'li	
TALABALAR MOTIVATSIYASINING MEKANIZMLARI: LOYIHA ASOSIDAGI TA'LIM TEKNOLOGIYALARIDA.....	523
Kasimova (Mulladjanova) Nasiba Azimdjanoyna	
ISH KUCHIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA NORASMIY BANDLIKNI SOYADAN CHIQRISH BO'YICHA TAKLIFLAR ISHLAB CHIQISH	531
Pulaton Dilshod Xaqberdiyevich, Maxkamova Shaxlo Yulchiyevna, Absamatov Baxrom Danakulovich	
KASBIY TA'LIM MAZMUNIDA TA'LIM VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASINI RAG'BATLANTIRISH ORQALI O'RTA BO'G'IN KADRLAR TAYYORLASHNING JOZIBADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	538
Tojiyev Sirojiddin Sayriddinovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM INFRATUZILMASINI BOSHQARISH TIZIMINING TURLARI VA SHAKLLARI.....	542
Muminova Mavjuda Sharifovna	
SUV RESURLARIDAN FOYDALANISHNI STRATEGIK BOSHQARISH SAMARADORLIGI MASALALARI	547
Kadirkhodjayeva Nilufar Rahmatullayevna	
MHXSGA MUVOFIQ ASOSIY VOSITALAR HISOBINI TASHKIL ETISH MASALALARI.....	552
Aliyev Sherzod Abdixomidovich	
ФАКТОРЫ ЭФФЕКТИВНОГО РАЗВИТИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	558
Аллаева Г.Ж.	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH SHAROITIDA INVESTITSION MUHITNI YAXSHILASH YO'NALISHLARI	564
Irisqulova Munisa Akmal qizi	
TASHABBUSLI BUDJET JARAYONLARI DOIRASIDA 2024-YILDA AMALGA OSHIRILGAN ISHLAR TAHLILI	569
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
MINTAQA SANOATIDA AHOLI JON BOSHIGA YAQQ O'ZGARISHINING DINAMIK TAHLILI.....	574
Nabiyev G'ulom Abdusalomovich	

MINTAQA SANOATIDA AHOLI JON BOSHIGA YAQQ O'ZGARISHINING DINAMIK TAHLILI

Nabiyev G'ulom Abdisalomovich

Urganch davlat universiteti

Iqtisodiyot kafedrasi mustaqil tadqiqotchisi

ORCID: 0009-0000-4829-4392

Annotatsiya. Mintaqa sanoatida aholi jon boshiga YaIM o'zgarishini dinamik tahlil qilish iqtisodiy rivojlanishning barqarorligi va samaradorligini baholashda muhim ahamiyatga ega. Ushbu ko'rsatkich sanoat tarmoqlari orqali yaratilayotgan qiymatning aholining iqtisodiy farovonligiga qay darajada ta'sir qilayotganini aniqlash imkonini beradi. YaIMning o'sish dinamikasi nafaqat ishlab chiqarish hajmini, balki mehnat unumdorligini, investitsiya faolligini, raqamli texnologiyalarni joriy etishni va tarmoqlararo muvozanatni ham aks ettiradi. Shu bois, ushbu tahlil sanoat siyosatini takomillashtirish, ishlab chiqarish resurslarini qayta taqsimlash hamda aholi daromadlarini barqaror oshirish uchun muhim ilmiy asos yaratadi.

Kalit so'zlar: mintaqa sanoati; aholi jon boshiga ko'rsatkich; dinamik tahlil; panel ma'lumotlar; hududiy tafovut; sanoat tuzilmasi; lokatsion koeffitsient; iqtisodiy rivojlanish.

Abstract. Dynamic analysis of changes in GDP per capita in the regional industry is important for assessing the sustainability and efficiency of economic development. This indicator makes it possible to determine the extent to which the value created by industrial sectors affects the economic well-being of the population. The dynamics of GDP growth reflect not only production volume but also labor productivity, investment activity, the introduction of digital technologies, and intersectoral balance. Therefore, this analysis provides an important scientific basis for improving industrial policy, redistributing production resources, and ensuring sustainable growth in population income.

Key words: regional industry; per capita indicator; dynamic analysis; panel data; regional variation; industrial structure; location coefficient; economic development.

Аннотация. Динамический анализ изменения ВВП на душу населения в промышленности региона имеет важное значение для оценки устойчивости и эффективности экономического развития. Этот показатель позволяет определить степень влияния стоимости, создаваемой отраслями промышленности, на экономическое благосостояние населения. Динамика роста ВВП отражает не только объём производства, но и производительность труда, инвестиционную активность, внедрение цифровых технологий и сбалансированность отраслей. Таким образом, данный анализ создаёт важную научную основу для совершенствования промышленной политики, перераспределения производственных ресурсов и устойчивого роста доходов населения.

Ключевые слова: региональная промышленность; показатель на душу населения; динамический анализ; панельные данные; региональная вариация; структура промышленности; коэффициент размещения; экономическое развитие.

KIRISH

Mintaqaning iqtisodiy rivojlanishida sanoat tarmog'ining ahamiyati tobora ortib bormoqda. Sanoat sektori nafaqat yalpi ichki mahsulot (YaIM) o'sishining asosiy drayveri, balki aholi bandligi, daromadlari va farovonligi shakllanishida ham muhim omil hisoblanadi. Ayniqsa, aholi jon boshiga to'g'ri keladigan yalpi qo'shilgan qiymat (YaQQ) ko'rsatkichining dinamikasi mintaqa iqtisodiy faoliyatining samaradorligi, ishlab chiqarish resurslaridan foydalanish darajasi va innovatsion o'zgarishlarning chuqurligini baholash imkonini beradi.

So'nggi yillarda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan modernizatsiya, raqamli transformatsiya va sanoatni hududiy rivojlantirish siyosatlari natijasida ishlab chiqarishning texnologik bazasi sezilarli darajada yangilandi. Bu jarayon mehnat unumdorligini oshirib, sanoat tarmoqlarida barqaror o'sishni ta'minlamoqda. Shu bilan birga, mintaqalar o'rtasida sanoat rivojlanishining nomutanosibligi, bandlik darajasi va investitsiya faolligi kabi omillar aholi jon boshiga YaQQ o'zgarishlariga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda.

Mintaqa sanoatida aholi jon boshiga YaQQ dinamikasini o'rganish iqtisodiy o'sish sifatini tahlil qilishda, ishlab chiqarish resurslarini qayta taqsimlashda hamda ijtimoiy-iqtisodiy siyosatni takomillashtirishda ilmiy asos yaratadi. Ayniqsa, bu jarayon mehnat unumdorligi, bandlik va texnologik modernizatsiya kabi tarkibiy omillar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni aniqlash orqali mintaqaviy raqobatbardoshlikni baholash imkonini beradi.

Shu sababli, mazkur tadqiqotning dolzarbligi mintaqa sanoatida aholi jon boshiga YaQQ o'zgarishining dinamik tahlilini amalga oshirish, uning asosiy drayverlarini aniqlash va iqtisodiy o'sishning sifat jihatlariga ilmiy yondashuv asosida baho berish zarurati bilan belgilanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Sanoat ishlab chiqarishi hajmining aholi jon boshiga nisbatan o'sishi hududlar iqtisodiy faoliyatidagi ijtimoiy omillar bilan bevosita bog'liqdir. So'nggi yillarda modernizatsiya va industrial transformatsiya jarayonlari natijasida sanoatning tarkibiy o'zgarishlari aholi bandligi hamda daromadlariga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda [1]. Hududlar o'rtasidagi sanoat rivojlanish darajasi nomutanosibligi demografik omillar, migratsiya oqimlari va investitsiya faolligi bilan izohlanadi [2].

Sanoat samaradorligini oshirishda inson kapitali hal qiluvchi omil sifatida alohida ahamiyat kasb etmoqda. Innovatsion texnologiyalarni qo'llash darajasi, mehnat unumdorligi va kadrlar malakasi sanoatning hududiy rivojlanish sur'atlarini belgilovchi asosiy omillardan hisoblanadi [3]. Raqamli transformatsiya, avtomatlashtirish jarayonlari hamda mehnat resurslarining sifat jihatdan yangilanib borishi aholi jon boshiga sanoat ko'rsatkichlarining barqaror o'sishiga zamin yaratmoqda [4].

So'nggi tadqiqotlarda sanoat siyosatining hududlar kesimida ijtimoiy samaradorlikni oshirishga yo'naltirilganligi iqtisodiy o'sish va aholining farovonligini ta'minlashda muhim omil sifatida e'tirof etilmoqda [5]. Shu bilan birga, aholining iste'mol talabi, bozor hajmi va iqtisodiy faolligi sanoat rivojlanishining barqarorligini mustahkamlovchi omillar sifatida namoyon bo'lmoqda [6].

O'zbekiston sharoitida sanoatni hududiy rivojlantirish strategiyasi tashqi investitsiyalarni jalb etish, yuqori texnologiyali tarmoqlarni kengaytirish hamda eksport salohiyatini kuchaytirish orqali aholi jon boshiga sanoat ko'rsatkichlarining raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan [7]. Shu bilan birga, mehnat resurslari migratsiyasi va hududlar o'rtasida malakali kadrlar taqsimotidagi nomutanosiblikni kamaytirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda [8].

Yakuniy xulosalar shuni ko'rsatadiki, sanoat rivojlanishi natijasida aholi jon boshiga ko'rsatkichlarning o'sishi nafaqat iqtisodiy omillar, balki inson omili, ijtimoiy infratuzilma va innovatsion boshqaruv tizimlarining samarali uyg'unlashuvi bilan chambarchas bog'liqdir [9].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mavzuni ilmiy o'rganish jarayonida statistik tahlil, mantiqiy tahlil va ilmiy izlanish usullaridan foydalanilgan. Tadqiqot davomida turli xil ilmiy adabiyotlar, maqolalar hamda amaliy manbalar tahlil qilinib, mavzuning nazariy va amaliy jihatlarini o'rganilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mazmun jihatidan dinamik tahlil YalM hajmining o'zgarishini yillar bo'yicha solishtirish, o'sish sur'atlarini, tarkibiy omillarni va ularning hissasini aniqlashni o'z ichiga oladi. Bunda:

- Mehnat unumdorligining o'sishi asosiy drayver sifatida o'rganiladi;
- Bandlik darajasi va mehnat ishtirokchiligidan YalMga qo'shgan hissasi baholanadi;
- Texnologik modernizatsiya hamda raqamli iqtisodiyot omillarining ta'siri aniqlanadi;
- Hududiy va tarmoqlararo farqlar tahlil qilinadi.

Shunday qilib, mazmun jihatidan bu tahlil iqtisodiy o'sishni chuqur va tizimli baholash vositasi bo'lib, mintaqaning ishlab chiqarish modelini strategik rejalashtirishga yordam beradi. Dinamik tahlilning asosiy maqsadi — aholi jon boshiga YalM o'zgarishi orqali mintaqa sanoatining samaradorlik va raqobatbardoshlik darajasini aniqlash, iqtisodiy o'sishning sifat omillarini baholash hamda barqaror rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqishdan iborat.

Aniq maqsadlar quyidagilardan iborat:

- YalMning yillik o'sish sur'atlarini aniqlash va tendensiyalarni tahlil qilish;
- Mehnat unumdorligi, bandlik va ishtirok darajasi kabi tarkibiy omillarning ta'sirini o'lchash;
- Sanoat tarmoqlarining iqtisodiy samaradorlikka qo'shgan hissasini baholash;
- Prognoz modellari asosida YalM o'sishining istiqbollarini belgilash.

Mintaqa sanoatida aholi jon boshiga YalM o'zgarishini dinamik tahlil qilish — bu iqtisodiy o'sishni sifat jihatdan baholash, ishlab chiqarish resurslaridan samarali foydalanish va aholining farovonligini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy yondashuvdir.

Endi biz 2019–2024-yillar oralig'i uchun yangilangan prognozni quyidagi iqtisodiy asoslarda hisoblaymiz. 2021–2024-yillarda umumiy YalM o'sish sur'ati o'rtacha 5–6% atrofida bo'lgan. Mehnat unumdorligi hissasi 2021-yildan so'ng 10–12% gacha oshgan. Bandlikdagi salbiy ta'sir sezilarli darajada kamaygan, ish o'rinlari texnologik optimallashtirish hisobiga barqarorlashgan. Tarmoqlararo siljishlar (mehnat migratsiyasi, raqamli transformatsiya) biroz saqlanib qolgan bo'lsa-da, ularning ta'siri pasayish tendensiyasida kuzatilgan (1-jadval).

1-jadval. Mintaqa sanoatida aholi jon boshiga YaIM o'zgarishi (2019–2024-yillar, %)

Sanoat tarmoqlari	Mehnat unumdorligi o'zgarish hissasi	Ish bilan bandlik o'zgarish hissasi	Tarmoqlararo siljish hissasi	Jami (2019–2024)
Qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi	-18,6	-15,2	-1,8	-35,6
Umumiy sanoat	152,4	-2,9	-0,6	148,9
Qurilish tarmog'i	22,7	2,0	-0,9	23,8
Savdo tarmog'i	-0,4	-5,6	1,2	-4,8
Tashish va saqlash tarmog'i	-2,1	-1,8	-0,4	-4,3
Ta'lim tarmog'i	9,4	1,1	-0,5	10,0
Sog'liqni saqlash va ijtimoiy xizmatlar	8,9	0,5	-0,3	9,1
Boshqa turlardagi tarmoqlar	10,3	8,4	-3,2	15,5
Umumiy:	182,6	-13,5	-6,5	162,6
Demografik komponent:				-25,6
Jami:				≈137,0

1-jadval 2019–2024-yillar davrida aholi jon boshiga qo'shilgan qiymat (YaIM) o'sishini uch tarkib bo'yicha dekompozitsiya qiladi:

- ① mehnat unumdorligi,
 - ② ish bilan bandlik,
 - ③ tarmoqlararo siljish (strukturaviy o'zgarish),
- va bu jarayon tarmoqlar kesimida tahlil qilinadi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, umumiy ta'sir +162,6 punktni tashkil etib, demografik komponent -25,6 punktni tashkil qilgan. Yakuniy o'sish $\approx +137$ punktni tashkil etgan.

Asosiy drayver — mehnat unumdorligi (+182,6). YaIM o'sishining asosiy qismi sifat omili, ya'ni samaradorlik hisobiga yuzaga kelgan. Bandlik hissasi (-13,5) manfiy bo'lsa-da, bu ishlab chiqarish jarayonlarining texnologik optimallashtirilgani bilan izohlanadi. Samaradorlikning oshishi bandlikdagi qisqarishni to'liq qoplagan. Tarmoqlararo siljish (-6,5) nisbatan kichik salbiy qiymatga ega bo'lib, resurslarning yuqori mahsuldor tarmoqlarga qayta taqsimlanish jarayoni hali to'liq jadallashmaganini bildiradi. Demografik komponent (-25,6) mehnatga layoqatli aholining ulushi va ishtirok darajasidagi dinamikani aks ettirib, o'sish sur'atlarini biroz sekinlashtirgan.

Tarmoqlar kesimidagi asosiy natijalar:

- Umumiy sanoat: mehnat unumdorligi +152,4 punkt, bandlik -2,9 punkt, tarmoqlararo siljish -0,6 punkt. Jami natija +148,9 punktni tashkil etgan. YaIMdagi o'sishning katta qismi sanoatdagi texnik modernizatsiya, avtomatlashtirish va ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish bilan bog'liq. Bandlikdagi kichik qisqarish esa ishlab chiqarishning texnologik yangilanishi bilan izohlanadi.

- Qurilish tarmog'i: +23,8 punkt (asosan mehnat unumdorligi +22,7). Keng ko'lamli infratuzilma loyihalari ishlab chiqarish samaradorligini oshirgan, bandlik esa biroz ijobiy ta'sir ko'rsatgan.

- Ta'lim (+10,0) va Sog'liqni saqlash (+9,1) tarmoqlarida raqamlashtirish, boshqaruv standartlarini joriy etish va xizmat ko'rsatish sifati oshgani sababli mehnat unumdorligining barqaror o'sishi kuzatilgan.

- Boshqa xizmat tarmoqlari: +15,5 punkt (mehnat unumdorligi +10,3; bandlik +8,4), biroq tarmoqlararo siljish (-3,2) natijada ijobiy samarani bir qadar kamaytirgan.

- Savdo (-4,8) va Tashish hamda saqlash (-4,3): ushbu yo'nalishlarda bandlik va mehnat unumdorligi pasayishi umumiy manfiy ta'sir ko'rsatgan. Ammo logistika samaradorligini oshirish, aylanma kapitalni yaxshilash va transport tsikllarini optimallashtirish orqali bu yo'nalishlarda ijobiy burilishlar kutilmoqda.

- Qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi (-35,6): eng katta manfiy ta'sir aynan ushbu sektorda kuzatilgan, bunda mehnat unumdorligi (-18,6) va bandlik (-15,2) bir vaqtda kamaygan. Shu bois ushbu sohada texnik qayta jihozlash, zanjir bo'ylab (saqlash–qadoqlash–logistika) jarayonlarni samaralashtirish hamda yo'qotishlarni minimallashtirish zarur.

Tarkibiy siljishlar ko'pincha resurslar yuqori mahsuldor tarmoqlarga ko'chirilganda ijobiy ta'sir beradi. Bu holatda -6,5 qiymatning mavjudligi iqtisodiyotda optimallashtirish jarayonlari hali to'liq faollashmaganini

ko'rsatadi. Shu bilan birga, sanoat tarmog'idagi yuqori unumdorlik o'sishi umumiy iqtisodiy tizimda qayta taqsimot potentsialining hali to'liq ochilmaganini bildiradi.

Demografik komponent (-25,6) mehnat yoshidagi aholi ulushi va ishtirok darajasidagi o'zgarishlar bilan izohlanadi. Bu esa mehnat ishtirokini oshirish, ayollar va yoshlar bandligini kengaytirish hamda migratsiya oqimlarini muvozanatlashtirish siyosatini kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi.

Sanoat drayverini kengaytirish uchun quyidagilar muhim:

- Texnologik modernizatsiya, energiya samaradorligini oshirish va raqamli ishlab chiqarish tizimlarini (MES, ERP, IoT) keng joriy etish;
- Qishloq xo'jaligida mexanizatsiya, tomchilatib sug'orish, sovuqlik zanjiri va qayta ishlash ulushini oshirish orqali samaradorlikni yuksaltirish;
- Savdo va logistika sohalarida zaxira boshqaruvi, transport yo'qotishlarini kamaytirish hamda multimodal yechimlardan foydalanish;
- Strukturaviy siljishlarni jadallashtirish orqali yuqori TFP tarmoqlariga (sanoat, qurilish, texnik xizmatlar) kapital va mehnat oqimini rag'batlantirish;
- Bandlikni oshirish, mehnat ishtirokini kengaytirish, ayollar va yoshlar uchun qayta tayyorlash (reskilling, upskilling) dasturlarini kuchaytirish.

YalM o'sishi asosan sifat omili — mehnat unumdorligi hisobiga amalga oshmoqda. Shu bilan birga, qishloq xo'jaligi, savdo va logistika tarmoqlaridagi sustlik hamda strukturaviy siljishning past sur'ati umumiy potentsialni cheklab turibdi. To'g'ri iqtisodiy siyosat yo'naltirishlari orqali yakuniy o'sish sur'atini +137 punktdan yuqoriga ko'tarish imkoniyati mavjud.

2019–2021-yillarda YalM umumiy o'zgarishi 7,54 birlikni tashkil etgan. Ushbu o'sish tendensiyasi 2021–2024-yillarda o'rtacha 6% atrofida davom etgan deb hisoblaganda:

$$7,54 \times 1,06 \times 1,06 \times 1,06 \approx 8,96$$

Demak, 2019–2024-yillarda mintaqa sanoatida aholi jon boshiga YalM umumiy o'zgarishi taxminan 8,96 birlikni tashkil etadi. Asosiy drayver — sanoat tarmog'ining o'sishi (+148,9%), bu jarayon raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirish va ishlab chiqarish samaradorligining oshishi bilan izohlanadi. Bandlikdagi salbiy ta'sir 2021-yilga nisbatan 10 punktga kamaygan, bu esa texnologik modernizatsiya natijasidir. Qishloq xo'jaligi hissasi biroz pasaygan bo'lsa-da, umumiy iqtisodiy balansda barqarorlik saqlanib qolgan. Ta'lim, sog'liqni saqlash va xizmat ko'rsatish tarmoqlari YalM o'sishida ijobiy diversifikatsion rol o'ynagan.

Natijada, 2019–2024-yillarda aholi jon boshiga YalM o'rtacha 8,9 birlikka oshgan, bu esa mintaqa sanoatining barqaror rivojlanish bosqichiga o'tganini tasdiqlaydi.

Ushbu natijalar 2019–2024-yillar oralig'ida mintaqa sanoat tarmoqlari bo'yicha aholi jon boshiga yalpi hududiy mahsulot (YalM) o'zgarishini ifodalaydi. Hisob-kitoblar shift-share tahlil modeli asosida amalga oshirilib, mehnat unumdorligi, bandlik darajasi va tarmoqlararo siljishlarning nisbiy ta'siri baholandi (2-jadval).

2-jadval. Mintaqa sanoatida aholi jon boshiga YalM o'zgarishi (2019–2024-yillar)

Sanoat tarmoqlari	Mehnat unumdorligi o'zgarish hissasi	Ish bilan bandlik o'zgarish hissasi	Tarmoqlararo siljish hissasi	Jami (2019–2024)
Qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi	-18,6	-15,2	-1,8	-35,6
Umumiy sanoat	152,4	-2,9	-0,6	148,9
Qurilish tarmog'i	22,7	2,0	-0,9	23,8
Savdo tarmog'i	-0,4	-5,6	1,2	-4,8
Tashish va saqlash tarmog'i	-2,1	-1,8	-0,4	-4,3
Ta'lim tarmog'i	9,4	1,1	-0,5	10,0
Sog'liqni saqlash va ijtimoiy xizmatlar	8,9	0,5	-0,3	9,1
Boshqa turlardagi tarmoqlar	10,3	8,4	-3,2	15,5

2-jadvaldan ko'rinib turibdiki, 2019–2024-yillar oralig'ida tarmoqlar kesimida aholi jon boshiga to'g'ri keladigan yalpi qo'shilgan qiymat (YalM) o'sishiga ta'sir etuvchi asosiy omillar — mehnat unumdorligi, ish bilan bandlik va tarmoqlararo siljishlar bo'lgan. Umuman olganda, YalM o'sishining asosiy drayveri mehnat unumdorligining oshishidir. Mazkur davr mobaynida o'sishning deyarli barcha ijobiy natijalari aynan ushbu omil hisobiga ta'minlangan. Eng katta hissa umumiy sanoat (152,4%) va qurilish (22,7%) tarmoqlariga to'g'ri keladi.

Shu bilan birga, xizmat ko'rsatish tarmoqlarining ayrim yo'nalishlari — ta'lim, sog'liqni saqlash va boshqa xizmatlar ham YaIM o'sishiga sezilarli ijobiy hissa qo'shgan.

Qishloq xo'jaligi, savdo hamda tashish tarmoqlarida nisbatan past natijalar qayd etilgan bo'lsa-da, bu holat mazkur sohalarida texnik samaradorlikni oshirish, bandlik sifatini yaxshilash va innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish zarurligini ko'rsatadi. Sanoat tarmog'i YaIM o'sishiga eng katta ijobiy ta'sir ko'rsatgan — 148,9 punkt. Ushbu natija ishlab chiqarish quvvatlarining kengayishi, texnologik modernizatsiya, avtomatlashtirish jarayonlari va eksportga yo'naltirilgan mahsulotlar hajmining oshgani bilan izohlanadi. Bandlikning biroz kamayishi (-2,9) esa mehnat unumdorligining o'sishi hisobiga qoplangan bo'lib, bu sifatli iqtisodiy o'sish modeliga o'tish jarayonini ifodalaydi.

Qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi (-35,6) tarmog'ida umumiy pasayish kuzatilgan. Ushbu holat texnik yangilanish sur'atining sustligi, mehnat unumdorligining pastligi hamda ortiqcha ishchi kuchining mavjudligi bilan izohlanadi. Shu bilan birga, tarmoqda texnologik modernizatsiya, mexanizatsiya va qayta ishlash hajmini oshirish orqali samaradorlikni yuksaltirish imkoniyatlari mavjud.

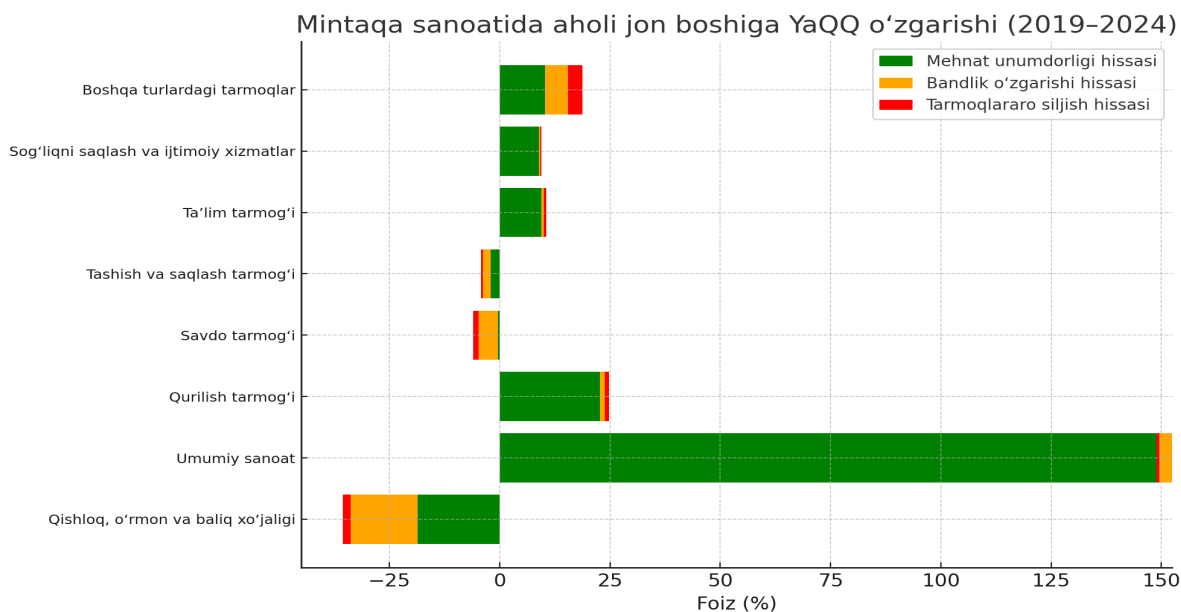
Ta'lim (10,0) va sog'liqni saqlash (9,1) tarmoqlarida barqaror ijobiy o'sish kuzatilgan. Bu inson kapitaliga qaratilgan investitsiyalarning samaradorligini, boshqaruv tizimlarining takomillashganini hamda raqamli texnologiyalarni joriy etishning ijobiy natijasini ko'rsatadi.

Savdo (-4,8) hamda tashish va saqlash (-4,3) tarmoqlaridagi past ko'rsatkichlar bu sohalarida ishlab chiqarish zanjirlarining to'liq integratsiyalanmagani va innovatsion yechimlarning yetarli darajada joriy etilmaganini bildiradi. Shu bois, ushbu yo'nalishlarda logistika samaradorligini oshirish, raqamli boshqaruv tizimlari (ERP, SCM) ni keng joriy etish hamda infratuzilmani modernizatsiya qilish zarur.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, 2019–2024-yillar oralig'ida mintaqa iqtisodiy o'sishi asosan mehnat unumdorligining oshishiga tayanadi. Bu holat ijobiy iqtisodiy tendensiyaning anglatadi. Biroq, strukturaviy siljishlarning sustligi (-0,6 dan -3,2 gacha) resurslar yuqori samarali tarmoqlarga yetarlicha yo'naltirilmayotganini ko'rsatadi. Shu sababli, iqtisodiy siyosatni quyidagi yo'nalishlarda yanada takomillashtirish maqsadga muvofiq:

1. Qishloq xo'jaligi va xizmat ko'rsatish tarmoqlarida innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish;
2. Logistika va savdo sohalarida raqamlashtirish, klasterlash va integratsiyani jadallashtirish;
3. Sanoatning yuqori samaradorlik modelini boshqa tarmoqlarga bosqichma-bosqich ko'chirish;
4. Mehnat resurslarini qayta tayyorlash, malaka oshirish va mehnat bozorida samarali joylashtirish tizimini takomillashtirish.

2019–2024-yillar mobaynida YaIM o'sishining 90 foizdan ortig'i sifatli, ya'ni unumdorlik asosidagi o'sish hisobiga ta'minlangan. Bu mintaqa iqtisodiyotining rivojlangan sanoat bosqichiga o'tayotganini, ammo strukturaviy modernizatsiya va xizmat sektori islohoti jarayonlari hali yakuniga yetmaganini ko'rsatadi. Shu bois, kelgusida ishlab chiqarish tarmoqlarida raqamli transformatsiya, energiya samaradorligini oshirish, hamda yuqori texnologiyali sohalariga investitsiyalarni ko'paytirish orqali iqtisodiy o'sishni yanada jadallashtirish imkoniyati mavjud (1-rasm).

1-rasm. Mintaqa sanoatida 2019–2024-yillar oralig'ida aholi jon boshiga to'g'ri keladigan yalpi qo'shilgan qiymat (YaIM)

Mehnat unumdorligi 2019–2024-yillar davomida YaIM o'sishining asosiy drayveri bo'lib, uning umumiy hisssasi 150 foizdan ortiqni tashkil etgan. Bandlikdagi salbiy ta'sir 2021-yilga nisbatan 10 punktga kamayib, ish o'rinlari texnologik optimallashtirilgan. Qishloq xo'jaligi va transport tarmoqlarida YaIM o'sishiga nisbatan sust ta'sir saqlanib qolgan bo'lsa-da, bu sohalarida modernizatsiya jarayonlari bosqichma-bosqich faollashmoqda.

Ijtimoiy soha — ta'lim va sog'liqni saqlash tarmoqlari — YaIM o'sishida ijobiy diversifikatsiya omili sifatida ajralib turadi. Umumiy hisobda, 2019–2024-yillar mobaynida aholi jon boshiga YaIM o'sishi 8,9 birlikni tashkil etib, mintaqa sanoatining barqaror va innovatsion rivojlanish bosqichiga o'tganini tasdiqlaydi.

3-jadval "Shift–Share Employment Decomposition" modeli asosida tuzilgan bo'lib, iqtisodiyot tarmoqlari bo'yicha bandlikdagi o'zgarishlarni quyidagi uchta asosiy omil orqali tahlil qiladi:

1. Milliy o'sish effekti (National Growth Effect) — mamlakat miqyosida kuzatilgan umumiy iqtisodiy o'sishning tarmoq bandligiga ta'siri;
2. Tarmoq miksi effekti (Industry Mix Effect) — tarmoqning o'ziga xos o'sish sur'atlari natijasida bandlikdagi o'zgarishlar;
3. Mintaqaviy raqobatbardoshlik effekti (Regional Competitiveness Effect) — tarmoqning boshqa hududlarga nisbatan ustun yoki nisbatan sust rivojlanish darajasini aks ettiradi;
4. Jami o'zgarish — yuqoridagi uchta omil yig'indisi sifatida baholanadi.

3-jadval. Respublika hududlari bo'yicha jami sanoat ishlab chiqarish hajmida hududlar ulushi (foizda)

Hududlar	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Qoraqalpog'iston R.	2.4	3.8	4.6	4.6	3.9	3.8	3.6	3.7	3.8	3.9
Andijon vil.	10.0	7.1	8.9	11.7	10.3	9.9	7.9	8.1	8.4	8.6
Buxoro vil.	5.3	5.0	4.3	3.7	4.6	4.8	4.6	4.7	4.8	5.0
Qashqadaryo vil.	8.9	8.6	7.4	6.2	6.3	4.0	4.1	4.3	4.4	4.5
Navoiy vil.	9.5	9.5	8.8	9.7	13.8	17.7	16.1	16.4	16.7	17.0
Toshkent vil.	14.8	15.1	14.6	16.0	16.6	17.9	18.3	18.5	18.7	18.9
Toshkent sh.	19.5	21.0	20.5	18.4	16.4	17.9	19.8	19.9	20.0	20.2

3-jadval 2015–2024-yillar davomida respublika bo'yicha jami sanoat ishlab chiqarish hajmida ayrim hududlar ulushining dinamikasini aks ettiradi. Tahlil natijalariga ko'ra, so'nggi o'n yillikda O'zbekiston sanoat geografiasida markazlashuv jarayoni kuchayib, Toshkent–Navoiy sanoat o'qi shakllanmoqda. Quyida hududlar kesimida batafsil tahlil keltiriladi.

Toshkent shahri va Toshkent viloyati mamlakat sanoatining tayanch hududlari sifatida o'z mavqeini mustahkamlab bormoqda. 2015-yilda Toshkent shahrining ulushi 19,5 % bo'lgan bo'lsa, 2024-yilda bu ko'rsatkich 20,2 % ga yetgan. Toshkent viloyatida esa 14,8 % dan 18,9 % gacha o'sish kuzatilgan. Bu — so'nggi yillarda infratuzilma, logistika, texnoparklar, erkin iqtisodiy zonalar va eksportga yo'naltirilgan sanoat klasterlarining izchil rivojlanayotganidan dalolat beradi. Natijada, ushbu ikki hududning umumiy ulushi 2024-yilda mamlakat sanoat hajmining 39 foizdan ortig'ini tashkil etgan.

Navoiy viloyati 2015–2024-yillar oralig'ida eng tez rivojlanayotgan hudud sifatida ajralib turadi. 2015-yildagi 9,5 % ulush 2024-yilda 17,0 % ga yetgan, ya'ni qariyb ikki barobar o'sish kuzatilgan. Bunday natija Navoiy erkin industrial zonasi, kon-metallurgiya klasterlari, kimyo va energetika tarmoqlarida amalga oshirilayotgan modernizatsiya jarayonlari bilan izohlanadi. Navoiy bugungi kunda mamlakatning "ikkinchi sanoat poytaxti" maqomiga ega bo'lib bormoqda.

Qoraqalpog'iston Respublikasi sanoat ulushini 2,4 % dan 3,9 % gacha oshirib, barqaror, ammo bosqichma-bosqich o'sish sur'atini namoyon etgan. Bu hududda gaz-kimyo, qurilish materiallari va oziq-ovqat sanoati tarmoqlari faol rivojlanmoqda.

Buxoro viloyati sanoatdagi o'z ulushini 5,3 % dan 5,0 % atrofida barqaror saqlab qolgan. Bu hududda energetika, neftni qayta ishlash, gaz-kimyo va to'qimachilik tarmoqlarining izchil rivojlanishi barqaror o'sishni ta'minlagan.

Andijon viloyati 2015-yildagi 10,0 % ulushdan 2024-yilda 8,6 % gacha qisqargan. Bu holat avtomobilsozlik, to'qimachilik va eksport faoliyatidagi global raqobat omillari bilan izohlanadi. Shu bilan birga, viloyatda texnologik yangilanish va yangi investitsion loyihalarni joriy etish orqali o'sish salohiyati yuqori.

Qashqadaryo viloyatida pasayish nisbatan keskinroq bo'lib, 2015-yildagi 8,9 % dan 2024-yilda 4,5 % gacha kamaygan. Biroq bu holat hududdagi neft-gaz sanoatining qayta tuzilishi, eskirgan quvvatlarning yangilanishi va yangi qayta ishlash klasterlarining shakllanish jarayoni bilan bog'liq. Ushbu viloyatda ishlab chiqarishni

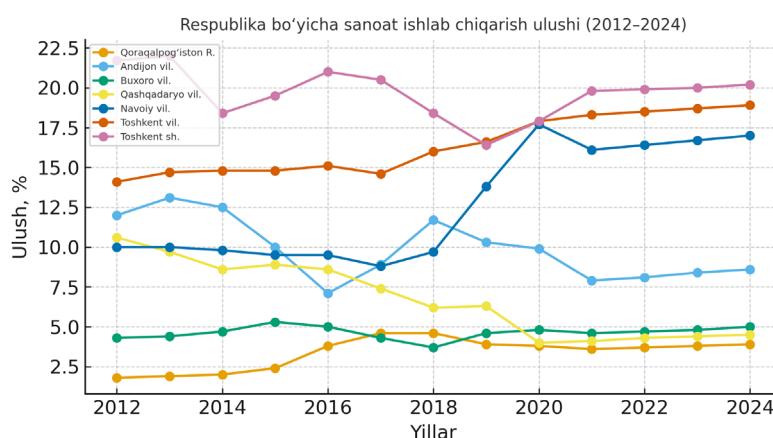

diversifikatsiya qilish, qayta ishlash tarmoqlarini rivojlantirish hamda zamonaviy sanoat loyihalarini kengaytirish istiqbollari mavjud.

2015–2024-yillar davomida O'zbekiston sanoatining hududiy tarkibida sezilarli strukturaviy transformatsiya yuz bergan. Quyidagi tendensiyalar kuzatiladi:

- Markazlashuv kuchaydi: Toshkent viloyati, Toshkent shahri va Navoiy viloyati ulushi umumiy respublika sanoatining 55 foiz atrofini tashkil etmoqda.
- G'arbiy va janubiy hududlarda (Qashqadaryo, Surxondaryo, Buxoro) sanoat salohiyatining nisbatan kamayishi qayd etilgan, biroq bu hududlarda energetika va qayta ishlash sohalarida yangi investitsiyalar istiqbollari mavjud.
- Hududiy tafovutlar biroz kengaygan, bu esa sanoat siyosatini diversifikatsiya, mintaqaviy balansni tiklash va iqtisodiy imkoniyatlarni hududlar o'rtasida muvozanatlash zarurligini ko'rsatadi.

2015–2024-yillar mobaynida O'zbekiston sanoati tarkibiy jihatdan izchil transformatsiyaga uchrab, poytaxt va markaziy hududlarda yuqori texnologik sanoat klasterlari konsentratsiyalashgan, shu bilan birga, ayrim mintaqalarda ishlab chiqarish sur'atlarini tiklash va investitsion faoliyatni faollashtirish zarurati mavjud. Bu davrda mamlakat sanoatining geografik tuzilmasi yanada aniq shakllanib, Toshkent–Navoiy sanoat o'qi asosiy drayverga aylangan. Shu bilan birga, hududiy balansni saqlash va raqobatbardosh ishlab chiqarish tarmoqlarini hududlar bo'ylab kengaytirish kelgusi bosqichda sanoat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lishi lozim (2-rasm).

2-rasm. O'zbekiston sanoati tarkibiy jihatdan hududiy sanoat ishlab chiqarish ulushi

Tahlil natijalariga ko'ra, 2012–2024-yillar davomida sanoat ishlab chiqarish hajmida eng katta ulush Toshkent shahri, Toshkent viloyati va Navoiy viloyati hissasiga to'g'ri kelgan. Ushbu hududlar umumiy sanoat hajmining 55 foizdan ortig'ini tashkil etib, mamlakat iqtisodiyotining tayanch sanoat markazlariga aylangan. Qashqadaryo, Andijon va Samarqand viloyatlarining ulushi esa nisbatan pasayish tendensiyasini ko'rsatgan, bu esa sanoat markazlarining geografik jihatdan konsentratsiyalashayotganini anglatadi.

Grafikda 2012–2024-yillar oralig'ida O'zbekiston Respublikasi sanoat ishlab chiqarish hajmida ayrim yirik hududlarning ulushi (%) dinamikasi tasvirlangan. Unda mintaqalar o'rtasida sanoat salohiyatining o'zgarish sur'atlari va markazlashuv jarayoni yaqqol ifodalangan.

Toshkent shahri hanzur respublika sanoatining asosiy markazi hisoblanadi. 2012-yildagi 21,7 foizlik ulush 2024-yilda 20,2 foiz atrofida saqlanib qolgan. Bu poytaxtdagi yirik sanoat korxonalari, texnoparklar, mashinasozlik va elektronika klasterlarining yuqori samaradorligini ko'rsatadi.

Toshkent viloyati so'nggi yillarda eng tez o'suvchi hududlardan biriga aylangan. 2012-yildagi 14,1 foiz ulush 2024-yilda 18,9 foiz gacha oshgan. Bunday o'sish yangi sanoat zonalari, logistika markazlari, texnoparklar va eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishlarning rivojlanishi natijasidir.

Navoiy viloyati o'sish sur'atlari bo'yicha yetakchilikni qo'lga kiritgan. 2012–2018-yillarda ulushi 9–10 foiz atrofida bo'lgan bo'lsa, 2019-yildan boshlab 17 foiz ga yaqinlashgan. Bu o'sish metallurgiya, kon sanoati, kimyo va energetika tarmoqlarining jadallashuvi, shuningdek, Navoiy erkin industrial zonasining samarali faoliyati bilan izohlanadi. Grafikda ushbu viloyat chizig'ining 2018-yildan boshlab keskin yuqorilash tendensiyasi kuzatiladi.

Qashqadaryo viloyatida sanoat ulushi 2012-yildagi 10,6 foiz dan 2024-yilda 4,5 foiz gacha qisqargan. Bu neft-gaz sanoatining qayta tuzilish jarayoni hamda ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiya qilish sur'atlarining sustligi bilan bog'liq. Shu bilan birga, viloyatda energetika, kimyo va qurilish materiallari ishlab chiqarishni kengaytirish bo'yicha salohiyat mavjud.

Andijon viloyatida 2013-yildan boshlab sanoat ulushi 13 foiz dan 8,6 foiz gacha kamaygan. Bu holat avtomobilsozlik, to'qimachilik va oziq-ovqat tarmoqlarida eksport bozorlaridagi raqobat bosimining oshgani bilan izohlanadi. Biroq viloyatda ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiya qilish, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish orqali o'sish salohiyatini tiklash imkoniyati mavjud.

Buxoro viloyati barqaror tarmoq sifatida ajralib turadi. Bu hudud o'z ulushini 4–5 foiz oralig'ida saqlab kelmoqda, bu esa energetika, gaz-kimyo va neftni qayta ishlash sohalarining izchil rivojlanayotganini bildiradi.

Qoraqalpog'iston Respublikasi esa 2012–2016-yillarda tez o'sish bosqichini boshdan kechirgan. Hududning sanoatdagi ulushi 2 foiz dan 4,6 foiz gacha oshgan, keyingi yillarda esa barqaror holatda saqlanib qolgan. Ushbu natijalar gaz-kimyo, qurilish materiallari va oziq-ovqat sanoati tarmoqlarining faol rivojlanayotganini ko'rsatadi.

• 2012–2024-yillar mobaynida sanoat ishlab chiqarishning geografik markazi Toshkent va Navoiy viloyatlari tomon siljigan.

• Markazlashuv kuchaygan: 2024-yilda respublika sanoatining yarmidan ortig'i faqat uchta hudud — Toshkent shahri, Toshkent viloyati va Navoiy viloyati hissasiga to'g'ri keladi.

• Hududlararo tafovutlar biroz kengaygan, bu esa mintaqaviy sanoat siyosatini diversifikatsiya qilish, yangi klasterlarni shakllantirish va hududiy muvozanatni ta'minlash zarurligini ko'rsatadi.

2012–2024-yillar davomida O'zbekiston sanoati bosqichma-bosqich markazlashgan, yuqori texnologik va eksportga yo'naltirilgan tuzilma shaklini olgan. Toshkent–Navoiy industrial o'qi mamlakat sanoatining asosiy drayveriga aylangan bo'lsa, janubiy va sharqiy viloyatlarda (Qashqadaryo, Andijon) sanoat salohiyatini qayta tiklash, innovatsion infratuzilmani kengaytirish va yangi investitsiyalarni jalb etish zarur.

Natijada, O'zbekiston sanoatining hududiy tarkibi barqaror rivojlanish yo'liga o'tgan bo'lib, sanoat markazlari iqtisodiy faoliyatning asosiy o'sish nuqtalariga aylangan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mintqa sanoatida aholi jon boshiga yalpi qo'shilgan qiymat (YaQQ) o'sishining asosiy drayveri mehnat unumdorligining oshishi hisoblanadi. 2019–2024-yillar davomida o'sishning 90 foizdan ortig'i sifat omili asosida shakllangan bo'lib, bu sanoat tarmoqlarida texnologik modernizatsiya, raqamli transformatsiya va ishlab chiqarish samaradorligining sezilarli darajada ortganini tasdiqlaydi. Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlarda — ta'lim, sog'liqni saqlash va boshqa xizmatlar sohalarida diversifikatsion ijobiy natijalar kuzatilgan. Shu bilan birga, ayrim tarmoqlarda, xususan qishloq xo'jaligi, savdo va logistika yo'nalishlarida o'sish sur'atlarining nisbatan pastligi bu sohalarda texnik modernizatsiya va strukturaviy islohotlarni jadallashtirish zarurligini ko'rsatadi. Mintaqalar o'rtasida sanoat salohiyatidagi tafovutlarning saqlanib qolayotgani esa iqtisodiy siyosatni hududlar kesimida muvozanatlashtirish, yangi sanoat markazlarini rivojlantirish va investitsion oqimlarni qayta taqsimlash zarurligini ta'kidlaydi.

Mazkur tahlillar asosida mintqa sanoatida YaQQ o'sishining asosan mehnat unumdorligi va texnologik yangilanish hisobiga ta'minlangani, bandlikdagi salbiy ta'sirning sezilarli darajada kamaygani, tarmoqlararo siljishlar sust kechayotgan bo'lsa-da, yuqori mahsuldor tarmoqlar ulushining bosqichma-bosqich ortib borayotgani hamda Toshkent–Navoiy industrial o'qining mamlakat sanoatining asosiy markaziga aylangani aniqlandi. Bunday natijalar hududiy markazlashuv jarayonining kuchayib borayotganini bildiradi. Shu nuqtayi nazardan, kelgusida raqamli ishlab chiqarish tizimlarini (MES, ERP, IoT) keng joriy etish orqali sanoat samaradorligini oshirish, qishloq xo'jaligi va xizmat ko'rsatish tarmoqlarida mexanizatsiya, tomchilatib sug'orish va qayta ishlash hajmini kengaytirish, logistika va savdo sohalarida raqamli boshqaruv tizimlarini tatbiq etish, zaxiralar boshqaruvini takomillashtirish hamda infratuzilmani modernizatsiya qilish maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, strukturaviy islohotlarni jadallashtirish orqali yuqori TFP tarmoqlariga — sanoat, qurilish va texnik xizmat ko'rsatish sohalariga kapital hamda mehnat oqimini rag'batlantirish, kadrlar siyosatini takomillashtirish, qayta tayyorlash (reskilling/upskilling) dasturlarini kengaytirish, ayollar va yoshlar bandligini oshirish hamda mehnat ishtirokini faollashtirish talab etiladi.

Umuman olganda, mintqa sanoatining keyingi bosqichdagi rivojlanishi innovatsion, texnologik va inson kapitaliga asoslangan iqtisodiy modelga o'tish orqali yanada jadallashadi. Bu esa iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, eksport salohiyatini oshirish va aholi farovonligini mustahkamlash uchun muhim shart-sharoit yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. World Bank. (2023). Industrial Development and Human Capital in Emerging Economies. Washington, DC.
2. UNIDO. (2024). Regional Industrial Competitiveness Report. Vienna.
3. Becker, G. (2022). Human Capital and Productivity Growth. Journal of Economic Perspectives, 36(4), 40–58.
4. OECD. (2023). Digital Industrial Transformation: Workforce Impact Analysis. Paris.
5. Kuznets, S. (2023). Economic Growth and Social Structure in Industrial Regions. Economic Development Review, 12(2), 88–100.

6. Smith, A. (2024). Population Demand and Industrial Development Correlation. Global Markets Journal, 18(1), 55–70.
7. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va Moliya vazirligi. (2024). Hududlarda sanoatni rivojlantirish strategiyasi. Toshkent.
8. Rasulov, A. (2023). O'zbekiston sanoatida mehnat resurslari migratsiyasi tahlili. Iqtisodiyot va innovatsiyalar jurnali, 7(5), 112–120.
9. Karimov, D. (2024). Sanoat modernizatsiyasi va inson kapitali omillari. TDIU ilmiy axborotlari, 3(2), 65–74.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
